

AD 13/9/00

Pleinvrees: komedie vol diepmenselijke onbeholpenheid

TONEEL

★★★★☆

Pleinvrees, van Alan Ayckbourn, door het Nationale Toneel. Regie: Ivar van Urk. Gezien: 11-9, Den Haag, Nationale Toneel Gebouw, . Daar t/m 4-10, in Theater Bellevue Amsterdam van 30-10 t/m 2-11.

ERIC VAN DER VELDEN

DEN HAAG

Zou Sir Alan Ayckbourn de tekeningen van Peter van Straaten kennen? Beide generatiegenoten observeren vergelijkbaar scherp: alledaagse zinnestjes, alledaagse tafereeltjes, waarmee een wereld van eenzaamheid, misverstand en teleurstelling wordt blootgelegd.

In vergelijking met vroegere hits als *Slippers* en *Liefde half om half* heeft de beroemdste levende Britse komedieschrijver steeds minder nodig voor het oproepen van zijn van melancholie doordrenkte gevoelswereld.

Ook zijn humor wordt soberder. Geen schaterlachen meer, maar een weglachen uit gene over zoveel diepmenselijke onbeholpenheid.

Zijn uit 2004 daterende *Private Fears in Public Places* (sommige titels moet je niet vertalen, en zeker niet als je niets beters weet te bedenken als *Pleinvrees*) volgt de zoektocht van zes dertigers in een grote, veel te dure stad. Ze hebben met elkaar te maken, of krijgen met elkaar te maken, maar hoe graag ze ook willen, het echte contact blijft steeds uit.

Over de oorzaak kun je uren npraten. Elk karakter, van ontslagen

beroepsmilitair tot godsdienstfanate makelaarsassistente, draagt een geheim met zich mee dat een goed sociaal functioneren in de weg staat.

Het Nationale Toneel zet in het eigen comfortabele toneelhuis de lijn voort van toegankelijk psychologisch realisme met diepgang. Zelden een voorstelling gezien die zo levensecht is gecast.

De acteurs beheersen niet alleen tot in de puntjes het komediespelen (met Stefan de Walle als barkeeper voorop), ze hebben ook een fysiek die geheel in lijn is met de karakters. Wat bij film vanzelfsprekend is, is nu ook bij het repertoiretoneel doorgedrongen.

Rian Gerritsen, Stefan de Walle en Xander van Vledder (vlnr.) beheersen het spelen van komedie tot in de puntjes. Daarnaast hebben ze ook een fysiek die geheel in lijn is met de karakters. De acteurs zijn dus uitstekend gecast.

FOTO DEEN VAN MEER

In 'Pleinvrees' zit geen vriendschap

Theater Pleinvrees van Alan Ayckbourn door het Nationale Toneel. Regie: Ivar van Urk. Gezien: 12/9 Nationale Toneelgebouw, Den Haag. Tournee t/m 2/11. Inl.: www.nationaletoneel.nl

Door **KESTER FRERIKS**

Onthechte personages in een decor dat die onthechtheid prachtig benadrukt: zes verrijdbare locaties schuiven tijdens de voorstelling *Pleinvrees* van Alan Ayckbourn van voor naar achter. Slaapkamer, bar, huiskamer, tv, kantoor, disco, keuken. Kille, overheersend witte plekken die, net als de personages zelf, langs elkaar heen schuiven.

Met *Pleinvrees* (*Private Fears in Public Places* 2004) wil de Engelse toneelschrijver aantonen dat onze anonieme levens meer met elkaar zijn verbonden dan we beseffen. Dunne draden zijn tussen ons geweven; we leven naast elkaar, niet met elkaar. Het lijkt de tegengestelde overtuiging van schrijver Jeroen Brouwers: „Niets bestaat wat niet iets anders aanraakt.” In *Pleinvrees* raakt uiteindelijk niemand elkaar aan; de noodzaak tot diepere vriendschap of liefde ontbreekt.

In de krachtige regie van Ivar van Urk vertolken Stefan de Walle, Pauline Greidanus, Jeroen Spitzenberger, Xander van Vledder, Eline ten Camp en Ria Gerritsen de verdoolde personages met grote inzet. Zo is De Walle een fenomenale barkeeper, Van Vledder is schitterend in zijn rol van miezeri-

ge makelaar, Spitzenberger een gevaarlijke ex-soldaat en Eline ten Camp onweerstaanbaar goed in de manier waarop ze een blind date (met die levensgevaarlijke ex-soldaat) vertolkt. Ten Camp stuurt haar personage fraai tussen hoop en angst, verlegenheid en honger naar avontuur.

Het uitzonderlijke van deze voorstelling is dat de acteurs de toneelschrijver verre overtreffen. Ayckbourns idee is cerebraal. Hij is een vaardig auteur van losse scènes, maar de dwingende noodlotslijn ontbreekt. Het lijkt of de voorstelling zich herhaalt, zonder dat een dwingend gecomponeerd slot in zicht is. De barkeeper komt in contact met de secretaresse van de makelaar, maar daarbij blijft het. Als de ex-soldaat zijn vriendin verlaat, vindt hij een ander, maar een confrontatie tussen de twee jonge vrouwen (Pauline Greidanus en Eline ten Camp) blijft uit. De makelaar ontdekt dat zijn secretaresse (Ria Gerritsen) een dubbelleven leidt: zij geeft hem een video met een religieus programma maar ze is vergeten haar eigen optreden in een pornofilm te wissen. Het zijn emotioneel geladen scènes, maar ze verwijzen naar niets. Misschien is Ayckbourn te Brits: de ogenschijnlijk lichte tekst geeft geen dieper drama. Dat verhindert niet te besluiten: de acteurs zijn grandioos, hun spel redt een dramaturgisch zwak stuk. Lof voor Stefan de Walle en de anderen.

VROLIJKE TREURNIS

Telegraaf
15/9/00

Heel even laat de barman z'n professionele pantser zakken en zegt hij iets over het grote verlies dat hem tekende. Op medeleven van zijn enige klant hoeft hij niet te rekenen: „Maar luister, we hadden het over mij...” Het is tekenend voor de verhoudingen in 'Pleinvrees' van het Nationale Toneel. De Engelse toneelschrijver Alan Ayckbourn voert in deze bitterzoete komedie zes personages op. Hun bestaan mag dan onderling verweven zijn, toch leven zij in feite volkomen langs elkaar heen.

Vorm en inhoud vallen in dat opzicht prachtig samen in de regie van Ivar van Urk. Zes kleine, in lengterichting beweegbare speelvlakken stellen in 'Pleinvrees' evenzoveel ruimtes voor, verspreid over de stad: van een hotelbar tot een slaapkamer, van een huiskamer tot een keuken, van een lawaaige discotheek tot een makelaarskantoor. Daar gebeuren dingen beurtelings, maar soms ook gelijktijdig. Zo wordt er een spannend spel gespeeld met de toeschouwer, die noodgedwongen z'n aandacht moet verdelen.

'Pleinvrees', dat in 2004 het licht zag onder de titel 'Private Fears in Public Spaces', bestrijkt enkele dagen. Nicole en Dan, een jong stel op huizenjacht, zien in die tijd hun relatie verkrumelen. Intussen raakt hun makelaar Stuart geobserveerd door de geheime seksuele escapades van z'n streng-religieuze collega Charlotte. Zij verzorgt in de avonden de zieke, vuilbekende vader van barman Marinus, die op zijn beurt tijdens zijn werk het dronkenmangewauwel van Dan moet aanhoren. Wanneer deze kersverse vrijgezel een blind date heeft met Imme, het verlegen zusje van de makelaar, is de cirkel rond.

Stuk voor stuk snakken ze naar contact om hun eenzaamheid te verlichten, maar deze personages worden zo door

hun persoonlijke leefwereld in beslag genomen, dat er eigenlijk geen enkele ruimte overblijft. In gesprekken berijden zij uitsluitend hun eigen stokpaardjes, hun oprechte interesse in andere mensen is beperkt. Bovendien houden zij de schijn op - ook voor zichzelf - door zich steevast beter voor te doen dan ze zijn. Dat zorgt voor nog meer ruis in de communicatie.

Herkenbare mechanismen zijn het, die door de acteurs mooi worden uitgespeeld. Stefan de Walle (Marinus) en Rian Gerritsen (Charlotte) mikken daarbij het meest uitgesproken op de lach, terwijl de vier anderen met iets meer ingehouden spel hetzelfde effect sorteren. Toch slagen zij er alle zes in om overeind te blijven op het slappe koord tussen hilarisch en tragisch in dit toegankelijke toneelstuk. Wat ook een compliment is aan de evenwichtige regie van Van Urk, die sinds de enigszins vergelijkbare voorstelling 'Levende Doden' van vorig jaar weer een stap vooruit lijkt te hebben gezet.

Marco Weijers

VOORSTELLING: 'Pleinvrees' door het Nationale Toneel; **REGIE:** Ivar van Urk; **AUTEUR:** Alan Ayckbourn; **VERTALING:** Ger Apeldoorn, Harm Edens; **VORMGEVING:** Niek Kortekaas; **SPEL:** Pauline Greidanus, Xander van Vledder, Jeroen Spitzenberger, Stefan de Walle, Rian Gerritsen, Eline ten Camp; **GEZIEN:** NT Gebouw, Den Haag; **INFO:** www.nationaletoneel.nl.

Snakken naar
contact
in 'Pleinvrees'
van NT

■ **Pauline Greidanus en Jeroen Spitzenberger tussen hilarisch en tragisch.**

FOTO:
MILOUSCHKA
BOKMA

Zes eenzame personages op zoek naar elkaar

Trouw
13/09/00

Theater

Het Nationale Toneel met 'Pleinvrees' van Alan Ayckbourn. T/m 4/10 in het Nationale Toneelgebouw in Den Haag, 30/10 t/m 2/11 in Bellevue in Amsterdam

Als Jean Anouilh de schrijver was geweest, zou hij het stuk hebben gearangschikt onder de *pièces grinçantes*: een komedie met heel wat grimmige kantjes. Maar de Engelse schrijver ervan is Alan Ayckbourn en nummer zevenenzestig van zijn enorme oeuvre is weer onvervalst Brits.

'Private Fears in Public Places' uit 2004 vertaalden Ger Apeldoorn en Harm Edens als 'Pleinvrees', al zijn het huizen, een bar en een kantoor waar de zes personages hun angst en verdriet te boven proberen te komen.

Niek Kortekaas heeft al deze locaties in één toneelbeeld samengebracht op verrijdbare vloerdelen waar de spelers voortdurend in aanwezig zijn, een ingenieus en aansprekend decor. Regisseur Ivar van Urk heeft de vierenvijftig scènes die het stuk telt in een al even ingenieuze vervlechting rap aan elkaar gemonteerd.

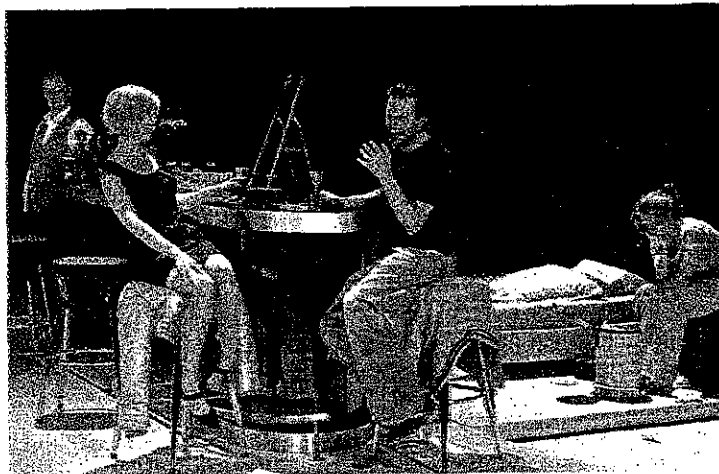
Het resultaat is een buitengewoon toegankelijke voorstelling, op en top theateramusement van niveau waarbij de toeschouwer zich kan laven aan goed gespeelde karakterrollen in een reeks uiterst herkenbare situaties. De grimmigheid daarin komt tot uitdrukking als de zes vaak onbedoeld steeds meer met elkaar verweven raken en hun eenzaamheid steeds navranter zichtbaar wordt.

Op de een of andere manier zit eenieder geweldig met zichzelf in de knoop. Nicole (Pauline Greidanus) is een ambitieuze jonge zakenvrouw die een groter huis zoekt voor haar en haar vriend Dan (Jeroen Spitzenberger), een oud-beroepsmilitair die uit de dienst ontslagen is en zijn draai niet kan vinden. De makelaar, Stuart (Xander van Vledder, in oogopslag en mimiek herinnerend aan Victor Löw) is een gedreven zoeker naar liefde en warmte, wat meestal wrang affloopt in een potje rukken

voor de treurbuis-porno. Zijn zuster Imme daarentegen, fraai gespeeld door Eline ten Camp, is een muurbloempje dat zich in een blind date met Dan ontwikkelt tot formidabele innemster van cocktails die het snelst tot onbeheersbare dronkenschap leiden. Stuarts secretaresse Charlotte (Rian Gerritsen) is een opgewekte bijbellezeres die een verrassend talent ontplooit als buikdanseres en SM-meesteres. De barman Marinus (Stefan de Walle) is een rots in de branding die voor zijn cholerische vader zorgt (alleen over de band horen we hem tekeergaan). Aan het slot van de handeling komt hij bij Charlotte uit de kast, snikkend om zijn al jaren geleden gestorven vriend.

Met deze korte schets wil ik een indruk geven van Ayckbourns vakmanschap: direct herkenbare karakters verwickelen in een verrassingsplot dat evenzovele keren bij de toeschouwer een aha-erlebnis oproept van „dat had ik kunnen weten“. Kortom, soepel society-drama van gewone eenzame zielen, maar alles met klasse.

Hans Oranje

V.l.n.r. Stefan de Walle, Eline ten Camp, Jeroen Spitzenberger en Pauline Greidanus van het Nationale Toneel. FOTO DEEN VAN MBEER

Porno en sociale ellende in een flitsende regie

Theater Pleinvrees

★★★★★

► Grimmig mozaïekverhaal van Ayckbourn met herkenbare karakters.

DEN HAAG Met een magnetronmaaktijd op de bank naar een porno-dvd kijken, hand in de broek. Of: op een kruik in een lege bar wachten op een blind date die niet komt opdagen, terwijl *Dancing Queen* van Abba klinkt. Homo zijn, maar daar eigenlijk niet voor durven uitkomen.

Zo maar wat klein menselijk leed waarmee de Engelse toneelschrijver Sir Alan Ayckbourn (1939) zijn personages in het stuk *Pleinvrees* (*Private Fears in Public Places*, 2004) heeft opgezadeld. Het is het 67ste toneelstuk van deze productieve schrijver, die zijn komedies steeds grimmiger maakt. Razend populair in eigen land - Ayckbourn heeft in zijn woonplaats Scarborough een eigen theater - maar ook in Nederland veelvuldig gespeeld. Meestal scherpzinnige relatie- en huwelijkskomedies, maar de laatste jaren zit daarachter steeds vaker maatschappijkritiek verstopt, of liever: sociale ellende.

Pleinvrees, nu door het Nationale Toneel voor het eerst in Nederland gespeeld, is een mozaïekverhaal. Dat wil zeggen dat de zes personages hun eigen levens leiden, maar op verschillende momenten kruisen die levens elkaar en worden hoop en vooral wanhoop versterkt. Een jong stel met relatieproblemen, de oudere homoseksuele barkeeper, een broer en zus gevangen in een te intiem isolement, een godvrezende sm-fanate.

Op papier lijkt het allemaal ver gezocht, maar in het theater worden het herkenbare karakters met wie je drie uur lang moeiteloos meeleeft. Soms met ergernis, omdat ze alles zo opzichtig verknamen, soms met verwondering, maar ook af en toe, op het juiste moment en perfect gedoseerd, met ontroering.

Zo is de strijd tussen Dan en Nicole - prachtig gespeeld door Jeroen Spitzenberger en Pauline Greidanus - om hun relatie te redden even heftig als treurig, en bij voorbaat verloren. Rian Gerritsen speelt de dienstbare secretaresse op een makelaarskantoor (met een geheime passie), en maakt daarvan een schitterend complex wezentje. Maar ook Eline ten Camp (die heerlijk hysterisch uit haar dak kan gaan) en Xander van Vledder (type lieve zielenpiet) zijn als broer en zus mooi aan elkaar

gewaagd. Tussen hen grossiert Stefan de Walle als de ongrijpbare barman annex verkapte homo, in subtiele gebaren en veel tragikomische momenten.

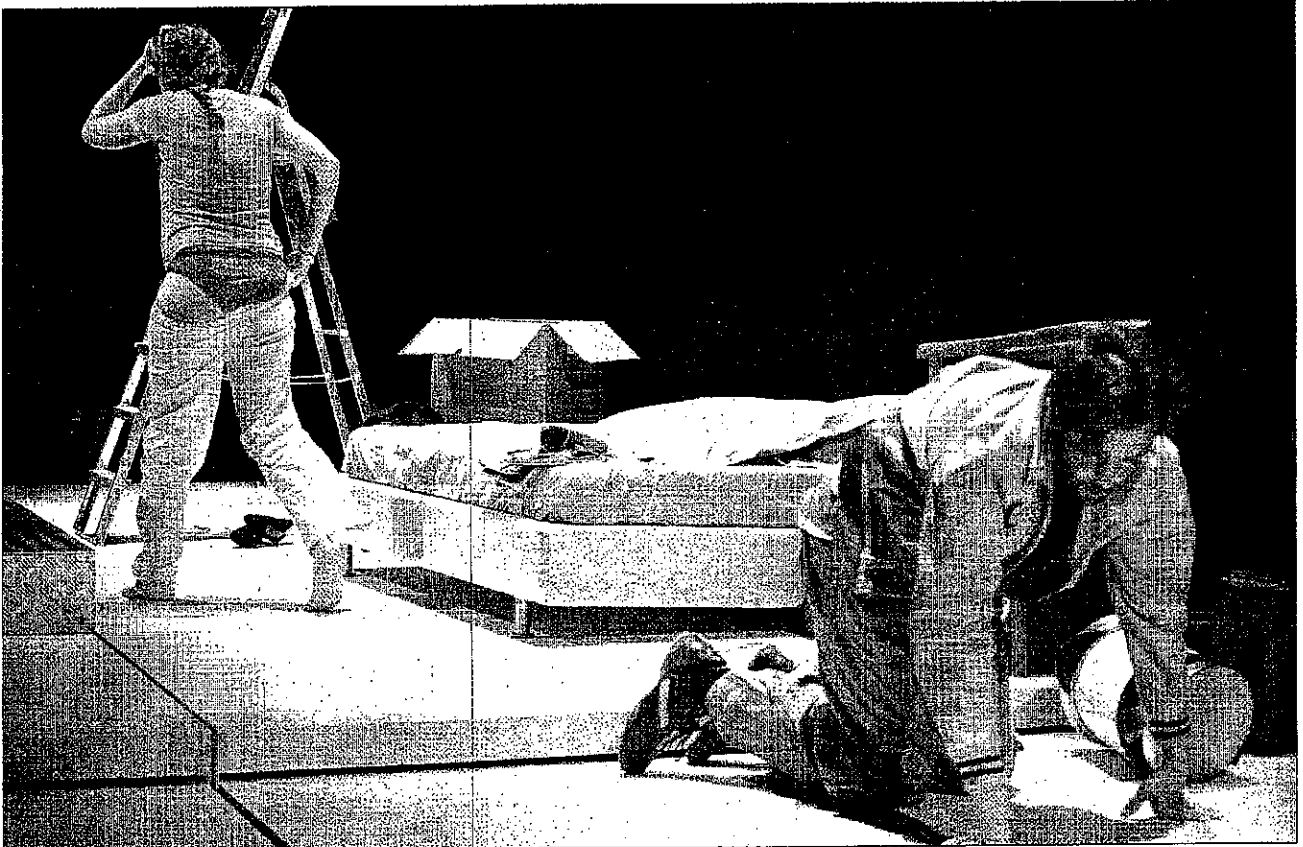
Het toneelbeeld van Niek Kortekaas bestaat uit miniem ingerichte interieurs, gebouwd op speelvlakken die heen en weer schuiven. Het zorgt voor souplesse en dynamiek, die ook de regie van Ivar van Urk kenmerkt. Van Urk bewijst zich hier bovendien als een goed spelregisseur. Ayckbourns tekst in *Pleinvrees* is virtuoos, evenals de vertaling van Ger Apeldoorn en Harm Edens. Hooguit kun je zeggen dat het stuk hier en daar iets te uitleggerig wordt, en sommige voorvallen een tikkelijze ongelooftwaardig zijn. Maar zelfs dan weet dit ensemble, in deze flitsende en nergens oppervlakkige regie daar goed raad mee. Kortom: een sterke opening van het theaterseizoen.

Hein Janssen

Pleinvrees van Alan Ayckbourn door Nationale Toneel, regie Ivar van Urk. Gezien 11/9 in NT-Gebouw Den Haag, daar t/m 4/10. In Bellevue Amsterdam 30/10 t/m 2/11.

VOLWkrant
13/09/00

Pauline Greidanus en Jeroen Spitzenberger in *Plein vrees*. Foto Deen van Meer.